

Ülle Talihärm
raamatukogunõunik
Kultuuriministeerium

Teie 15.05.2025 nr 1-11/563-1
Meie 26.06.2025 nr 26

Saare Maakonna Keskraamatukogu tagasiside rahvaraamatukogu seaduse muutmise eelnõule

Saare maakonna raamatukogud toetavad vajadust muuta rahvaraamatukogude seadust, kaasajastada rahvaraamatukogude võrku, arendada ja juurutada ühtne infosüsteem, parandada teenuste kättesaadavust ja taset. Peame oluliseks rahvaraamatukogude defineerimist kogukondlike kultuuri-ja hariduskeskustena seaduse sõnastuses.

Tutvudes rahvaraamatukogude seaduse eelnõu ja selle seletuskirjaga ning projekti versiooniga 1 „Piirkondlike üksuste tegevuse eesmärgid ja sisu (30.05.2025)” tekkisid küsimused ja arvamused.

Rahvaraamatukogu eelnõu

§ 1 (1) ütleb, et seadus sätestab rahvaraamatukogude valdkonna finantseerimise alused ja seletuskirjast ilmneb, et kõnealuse seaduse ja selle rakendusaktide alusel toetatakse lisaks rahvaraamatukogudele ka teisi rahvaraamatukogude valdkonda panustavaid asutusi ja isikuid.

Küsimusi tekitas mõiste „valdkond“, sest milliseid asutusi ja isikuid silmas peetakse ning millises ulatuses ja mis vahenditest toetatakse, seda seletuskirjas välja ei tooda.

§ 3. Rahvaraamatukogu õiguslik seisund (1) Rahvaraamatukogu on kohaliku omavalitsuse asutus. Rahvaraamatukogu võib olla kohaliku omavalitsuse asutuse struktuuriüksus, kui on täidetud muud käesolevast seadusest ja selle alusel kehtestatud õigusaktidest tulenevad tingimused.

Leiame, et piisab esimesest lausest: Rahvaraamatukogu on kohaliku omavalitsuse asutus.

§ 5. Rahvaraamatukogu struktuur ja teenuste osutamise erisused

(1) Kohaliku omavalitsuse üksuses on üks rahvaraamatukogu, mille struktuur koosneb keskraamatukogust ja haruraamatukogudest. Kui kohaliku omavalitsuse üksus on väike, 3

(2) Keskraamatukogu juhib haruraamatukogude tööd, täites haruraamatukogude üleselt muu hulgas järgmiseid ülesandeid:

- 1) käesoleva seaduse § 2 lõikes 2 nimetatud ülesannete täitmise koordineerimine;
- 2) töö korraldamine infosüsteemides ja andmekogudes;
- 3) statistilise aruandluse korraldamine ja rahvaraamatukogu tegevuse analüüsimine;
- 4) erialane nõustamine ja raamatukogutöötajate täienduskoolituste korraldamine.

Eelnõu seletuskirjas:

Olulise muudatusena nähakse ette riiklike haldusülesannete etapiviisiline volitamine RaRa-le. Seni maakonnaraamatukogude täidetavad ülesanded antakse järk-järgult RaRa-le, sealhulgas rahvaraamatukogude üleriigiliste teenuste loomine ja arendamine, rahvaraamatukogu sisulise töö aruannete kogumine ja analüüsimine, piirkondlik erialane nõustamine ja koolituste koordineerimine, programmides osalemise koordineerimine ning riikliku toetuse eest väljaannete keskne hankimine. Maakonnaraamatukogud jätkavad kuni 31. detsembrini 2026 kogude komplekteerimise ja töötlemise ning andmebaaside pidamise ülesannete täitmist.

Lõike 2 kohaselt juhib keskraamatukogu haruraamatukogude tööd, täites haruraamatukogude üleselt muu hulgas järgmiseid ülesandeid: 1) RaRS § 2 lõikes 2 nimetatud ülesannete (rahvaraamatukogu põhiülesanded) täitmise koordineerimine; 2) töö korraldamine infosüsteemides ja andmekogudes; 3) statistilise aruandluse korraldamine ja rahvaraamatukogu tegevuse analüüsimine; 4) erialane nõustamine ja raamatukogutöötajate täienduskoolituste korraldamine. Keskraamatukogu ülesanded kattuvad sisult suures osas kehtivas RaRS § 5 lõikes 5 sätestatuga. Küll aga ei ole enam keskraamatukogu ülesanne teatmebibliograafilise töö korraldamine. Tulenevalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arengust teevad teatmebibliograafilist tööd kõik rahvaraamatukogud ning see ei vaja koordineerimist.

Haldusreformi tulemusena tekkis Saare maakonnas kolm valda ja Saare Maakonna Keskraamatukogu täidab maakondlike ülesandeid Saaremaa, Muhu ja Ruhnu raamatukogude ees ja on sisuliselt ka Saaremaa valla keskraamatukogu 24 haruraamatukoguga. Meie ülesannetes suuri muutusi ei tule: töömaht seoses statistika ja sisulise töö aruandlusega, erialase nõustamise ja koolituspäevade korraldamisega jätkub kohapeal endiselt ja jääb samaks. Sellest tulenevalt peame moodustatavate piirkondlike üksuste koolituste korraldamise ülesannet meile mittevajalikuks. Ainult ÜÜRSi koolitustest ei piisa. Me ei lugenud välja seda, kuidas piirkondlike üksuste korraldatud täienduskoolitustel osalemine oleks finantseeritud.

Väljaspool Saaremaad toimuvatel koolitustel osalemise teeb keeruliseks suur aja- ja rahakulu. Varahommikune ühistranspordiühendus mandriga on väga halb. Et Tallinnas või nn piirkonnas kell 10 või 11 algavale koolituspäevale jõuda, tuleb eelmisel päeval kohale minna ja broneerida majutus või sõita samal hommikul lennukiga, ka siis riskides hiljaks jäämisega.

12 maakonna külaraamatukogu on nädalas avatud vähem kui viis päeva. Lugejatele mõeldes ei taheta raamatukogu mitmeks päevaks sulgeda. Kõike eelnevat arvestades peavad raamatukogutöötajad väga oluliseks, et koolituspäevad erinevatel teemadel toimuksid Kuressaares kohapeal.

§ 8. Rahvaraamatukogu juht

/.../

(3) Rahvaraamatukogu juhiga sõlmib töölepingu vallavanem või linnapea või tema määratud isik. Juhiga sõlmitakse tähtajaline tööleping kuni seitsmeks aastaks, mida võib ühe korra uut konkurssi korraldamata kuni kolme aasta võrra pikendada.

Tähtajalise töölepingu sõlmimine ei ole meie arvates vajalik. Ei ole selge, millest tuleneb toodud ajaline määr – 7 aastat+3? Tööandjal on võimalik töölepingu seaduse alusel ka praegu leping lõpetada, kui juht ei täida talle pandud ülesandeid või ei oma vastavaid kompetentse.

§ 9. Raamatukogutöötaja

(1) Raamatukogutöötajal, kes täidab käesoleva seaduse § 2 lõikes 2 nimetatud ülesandeid, peab olema nende täitmiseks piisav haridus ja kompetents või raamatukoguhoidja kutsevalifikatsioon. *Milline haridus ja kompetentsid on piisavad? Vajalik oleks täpsustus. Kuidas on planeeritud kutsekoolitus lähiajal? Millised on kulud ja kes need katab?*

Piirkondlike üksuste tegevuse eesmärgid ja sisu (30.05.2025) (versioon nr 1, projekt)

2. Miks piirkonnaüksused?

1. **Lähedus kogukondadele = parem teenuse kvaliteet.** Piirkonnaüksused tunnevad kohalikke olusid, keelt ja kogukonna eripärasid, mistõttu saavad nad kiiremini ja täpsemalt reageerida kohalikele vajadustele ning tagada efektiivne kommunikatsioon keskusega.

- *Kui on 4 piirkondlikku üksust, siis kuidas 4-5 endist maakonda ühendava üksuse 2 töötajat saavad tunda kõigi piirkondade kohalikke olusid, keelt ja kogukonna eripärasid?*
- *Lääne piirkond - 18 KOV-i keskraamatukogu, harukogudega kokku 132 raamatukogu;*
- *Saare maakonna raamatukogud on selle plaani kohaselt Lääne piirkonnas kuhu kuuluvad järgmised raamatukogud: Mulgi, Põhja-Sakala, Viljandi vald, Viljandi linn, Muhu, Ruhnu, Saaremaa, Häädemeeste, Kihnu, Lääneranna, Põhja-Pärnumaa, Pärnu linn, Saarde, Tori, Haapsalu, Lääne-Nigule, Vormsi, Hiiumaa.*

- *Mida mõeldakse keskuse all? Kas RaRa? Tallinn? Kas keskraamatukogu?*
- *Ei tähenda topelttööd – eesmärk on dubleerimise vähendamine. Piirkondlikud üksused võtavad üle standardiseeritud ja korduvad ülesanded (nt statistika kogumine, tagasiside andmine), mida iga raamatukogu eraldi ei peaks tegema.*
Tundub, et piirkondlikud üksused siiski dubleerivad, sest iga raamatukogu peab oma statistilised andmed ise sisestama RAJU keskkonda.

Näeme, et suures plaanis koondatakse kompetentsid Tallinnasse ja kohalike omavalitsuste otsustusõigus väheneb. Rahastus on ebamäärane, muudatuste tehniline ja korralduslik pool on ebaselged.

Ühe väikesaare raamatukoguhoidja arvamus:

“Nimetame uut komplekteerimissüsteemi samasuguseks nagu endine Raamatupalat oli kui alustasime raamatukogutööd. Väikesaared on omaette vallad ja peavad seega märksa rohkem vaeva nägema. See kõik on läbimõtlema ja mõttetu, millest head ei sünni. 1991 aastast on arvuti töös aga ükski lugeja pole soovinud sobrada teadusraamatukogude ega RARa fondides. Miks Tallinnas tekkis äkki uitmõtte, et kusagil pärapõrgus/Ruhnus/ tahavad kõik seda teenust kasutada, et vaimurikkustest osa saada. Raamatukogu on eelkõige raamatukogu, mitte kaalukoda, savituba, õmblustöököda või midagi veel. Sõna “raamat” on tekstist välja jäetud ja öeldakse vabaajakeskus, külustuskeskus ja mida veel. Neid külakeskusi on maa niigi täis. Olen näinud nii Tallinna komplekteerimist kui keskkogu oma ja olen kindlalt viimase poolt, mis on raamatukogudele sõbralikum, lähedasem, kiirem. Mul on kellega suhelda - konkreetse töötajaga, mitte arvutiga kui Tallinn üle võtab. Samuti RIKS-i vahetus millegi muu vastu. Milleks? Toimib ülihästi ja see ongi tähtis. Kas raskel ajal, kui meie kõigi jaoks on majanduse madalseis, laristame raha?”

Saare maakonna raamatukogude esindajad toetavad rahvaraamatukogude arendamist, kuid arvame, et praegune seaduseelnõu on ülemäära tsentraliseeriv, ebapiisavalt läbi arutatud ja eelnõu ei taga praegusel kujul seniste tugevuste säilimist, st. ei väärtusta piisavalt kogukonnapõhist, kohaspetsiifikat arvestavat ega kindlusta uute süsteemide usaldusväärset toimimist. Saare Maakonna Keskraamatukogu leiab, et komplekteerimine võiks jääda KOV tasandil otsustamiseks. Arvame, et oluline on maakondlikul tasandil tugi kohapeal.

Lugupidamisega

Anu Vahter

Saare Maakonna Keskraamatukogu direktor

Saare Maakonna Keskraamatukogu

Tallinna 6
93813
Kuressaare
Reg. nr. 75023355

Tel. 45 20 724, 45 20 723
Tel./ Fax: 45 20 724
E-post: anu.vahter@kuressaare.ee

Eesti Ühispank
Saaremaa Vallavalitsus
A/a 10220033705016

Saare Maakonna Keskraamatukogu

Tallinna 6
93813
Kuressaare
Reg. nr. 75023355

Tel. 45 20 724, 45 20 723
Tel./ Fax: 45 20 724
E-post: anu.vahter@kuressaare.ee

Eesti Ühispank
Saaremaa Vallavalitsus
A/a 10220033705016

Saare Maakonna Keskraamatukogu

Tallinna 6
93813
Kuressaare
Reg. nr. 75023355

Tel. 45 20 724, 45 20 723
Tel./ Fax: 45 20 724
E-post: anu.vahter@kuressaare.ee

Eesti Ühispank
Saaremaa Vallavalitsus
A/a 10220033705016

Saare Maakonna Keskraamatukogu

Tallinna 6
93813
Kuressaare
Reg. nr. 75023355

Tel. 45 20 724, 45 20 723
Tel./ Fax: 45 20 724
E-post: anu.vahter@kuressaare.ee

Eesti Ühispank
Saaremaa Vallavalitsus
A/a 10220033705016